

MICHAEL QUETTING

HUSÍ TÁTA

Sedm divokých hus
a objevování
fascinujícího světa

KAZDA

Vydalo Nakladatelství Kazda, s.r.o. v roce 2018
Nové sady 2, 602 00 Brno
www.knihykazda.cz
info@knihykazda.cz

Original title:
Plötzlich Gänsevater: Sieben Graugänse und die Entdeckung
einer faszinierenden Welt by Michael Quetting
© 2017 by Ludwig Verlag, München
a division of Verlagsgruppe Random House GmbH,
München, Germany.

Přeložily: Adéla Hubinová a Michaela Řeřichová
Redigovaly: Petra Pučalíková a Lenka Pučalíková
Návrh obálky: © Hauptmann & Kompanie Werbeagentur,
Curych, Švýcarsko
Sazba a úprava obálky: Pavel Mahovský
Fotografie na obálce: © colourFIELD tell-a-vision
Tisk a vazba: EUROPRINT a.s., Praha
Počet stran: 208
ISBN 978-80-907197-0-5

Naše knihy dodávají na trh
Euromedia Group – knižní distribuce,
Kosmas, Pavel Dobrovský – BETA a Pemic Books.
Knihy lze zakoupit se slevou 20 % přímo u nakladatele
na www.knihykazda.cz
nebo v knihkupectvích.

DEVĚT VAJEC

Čekám devaterčata. Nebo se tak alespoň cítím. Do vypočítaného termínu líhnutí, 30. dne inkubace, zbývá sice ještě více jak týden, ale stavba hnízd mě úplně pohltila. Rád bych se už pustil do práce, obíhal dodavatele nejlepšího bio sena a bio zrní, kutil a vše co nejlépe připravil, ale v oboru výstavby hnízd žel nemám vůbec žádnou zkušenost. Nemohu dělat nic jiného než jen dychtivě pozorovat líheň.

Za sklem leží devět husích vajíček. Líheň stojí ve sklepech Institutu Maxe Plancka, kde pracuji. Vypadá a zní trochu jako horkovzdušná trouba. Uvnitř se neustále čistí a rozděljuje vzduch, což způsobuje příjemný hluboký hukot.

Uvnitř je přesně 37,6 stupňů. O pár stupňů víc a vejce by se neklubala, ale rovnou uvařila. O pár stupňů méně a seděla by tam nečinně jako v lednici.

Vajíčka jsou velká jako pěst. Někteří lidé si z husích vajec vaří pronikavě vonící volská oka přes celou pánvičku nebo je používají, podobně jako slepičí vejce, klasicky na pečení. Asi je to praktické, protože jedno husí vejce

odpovídá přibližně třem slepičím, ale já to ještě nezkoušel.

V líhni panuje vlhkost vzduchu mezi 65 a 70 procenty, dalo by se tedy říct, že to celé je takové plně automatické husí pozadí. Vejce by se zde měla vyvíjet stejně jako pod zadečkem husí mámy ve volné přírodě.

Žel to není tak jednoduché, jak to zní, protože husí kostrč je drobný útvar a vytváří jedinečné teplé a vlhké prostředí. Aby se podařilo líhnutí v automatu, musí být zachovány konstantní *inkubační parametry*, a to po celý den. Nejdůležitější je přesná vlhkost vzduchu. Je-li příliš nízká, vyschne povrch vejce zevnitř a tkáň získá konzistenci podobnou kůži. Tím se pro housata ztíží líhnutí a může se stát, že se jim nepodaří prolomit povrch vejce. Pak se nevyklubou a zůstanou uvězněná ve vajíčku. Tohoto utrpení bych chtěl housata ušetřit.

V přírodě vznikne vysoká vlhkost vzduchu tím, že se husa jednou až dvakrát denně zvedne z hnízda, jde si zaplavat a pak si zase mokřým zadkem sedne na vejce. Zatímco je pryč, klesne i teplota v hnízdě. Umělá líheň samozřejmě tento malý výlet husí mámy neumí napodobit, proto vejce dvakrát denně vyjmu, půl hodiny je chladím studeným vzduchem, a než je vrátím zpět, postříkám je vlažnou vodou.

Vejce jsou krémové barvy a jejich povrch je na dotek velmi příjemný. Teplý a úplně hladký, skoro jako ohřáté hlazené kamínky.

Mám pokaždé strach, že mi některé vejce spadne na dlaždicovou podlahu. Ve třetím inkubačním týdnu už by takto rozbité vajíčko těžko šlo jen setřít papírovou utěrkou, dost možná by vypadalo jako embryo housete, které se už pravděpodobně i hýbe.

Kromě toho se musí vajíčka několikrát denně otočit – to je důležité, aby se malá husí embrya nepřilepila na stěnu vejce. Pro správný vývoj musí zárodky neustále volně plavat ve žloutkovém váčku.

V prvních týdnech jsem byl při kontrole parametrů ještě relativně klidný, ale teď se do mě opřela vzrůstající inkubační paranoia. Musím se ovládat, abych neustále neuroticky nekontroloval teplotu a vlhkost vzduchu. Především jsem krátce po jedné v noci s hrůzou vyskočil z postele a vyrazil do institutu, protože jsem měl pocit, že vajíčka jsou najednou příliš chladná.

V celém projektu je toho ve hře mnoho – a tím nemyslím jen život devíti malých housat. Jde tu také o peníze a úspěch mé práce.

Husy budou mít totiž později na zádech připevněný tzv. datalogger. Je to měřič velký jako krabička od sirek, který zaznamenává různá data. Pomocí těchto měření lze poté stanovit přesné závěry ohledně mechaniky letu, aerodynamiky a momentálního stavu atmosféry.

Pokud by se to povedlo, mělo by být možné za několik let nebo desetiletí získat na mnoha místech světa, obydlených ptáky a dalšími zvířaty, data například o vzdušných proudech a rychlosti větru. Satelity pak budou tyto cenné informace automaticky sbírat a vysílat k vyhodnocení na Zemi. Pro pozorování počasí, které je jinak odkázáno na měření pozemních stanic, jsou to velmi hodnotná data. Takže například to, jak vypadá pohyb vzduchu ve 3000 výškových metrech kdesi v Mongolsku, dosud mohly meteorologické stanice vyhodnotit jen odhadem a přibližně. Jednou v budoucnu by se pak mohlo podařit vytvořit z ptactva pohyblivé stanice, aniž by bylo narušeno jejich létání.

Pokud se mi nepodaří, aby se vejce vyklubala, bude to znamenat, že je celý rok ztracený. Nová husí vejce budou zase až příští rok. Husy totiž nesnáší vejce po celý rok jako slepice, ale podle počasí, mezi březnem a květnem. Možná proto mnoho lidí považuje husí vejce za delikatesu – nejsou dostupná neustále, jejich nabídka je omezena přírodou. Pro husu to platí stejně, pokud například nějaká hladová kuna objeví snůšku, zatímco je husa ve vodě, zbydou jí jen husí oči pro pláč, znovu už ale hned nenaklade. *Dodatečná snůška* u hus neexistuje. Nevím, zda husa pláče, ale nemůže dělat nic jiného než další rok čekat.

Ale proč jsem se zrovna já stal husím tátou? Zkrátka protože umím létat. Již dlouho létám na rogalu a před nějakou dobou jsem si udělal letecký průkaz na ultralehké letadlo. Proto když se v institutu projednávalo, kdo tento projekt převezme, bylo vcelku rychle jasné, že budu husy chovat já. A když se vše podaří, za pár týdnů se s nimi i proletím!

Zodpovědnost a napětí již zcela citelně spočívá na mých bedrech. Navíc jsem čerstvě rozvedený a ještě jsem se z celého toho stresu nevzpamatoval. Nesmím husí vejce zanedbávat, zároveň ale nechci, aby to bylo na úkor mých dětí, které mě teď obzvlášť potřebují. Nejsem si vůbec jistý, zda mám ještě další citovou kapacitu na devět nezaopatřených, pípajících a neodbytných housat.

Z těchto důvodů nervózně poposedávám před automatickou líhni. O Nilsu Holgerssonovi předčítám tedy také proto, abych se uklidnil.

Ano, je to tak, čtu vejcím. Postavil jsem bluetooth reproduktor mezi ně a za chvíli slyším svůj poněkud zkreslený hlas:

*Žil jednou jeden malý kluk. Nic kloudného nesvedl a ze všeho nejradši by pořád jen spal, jedl a vyváděl neplechu.**

Důležité je, aby si housata už ve skořápce zvykla na můj hlas. Ještě nejsou na světě, ale zvuky už vnímat dokážou. Až se vyklubou, budou si můj hlas pamatovat. I malé děti rozpoznají hlas matky, ještě než se vůbec narodí. Prý existují i takoví ambiciózní rodiče, kteří na těhotenské břicho nasadí sluchátka a zaplaví miminko hodinami klasické hudby, protože doufají, že tím podpoří jeho inteligenci.

„Nemějte strach,“ mluvím k automatické líhni, „nebudu se pokoušet létat na vašich zádech. Mám vlastní letadlo.“

Inteligentnější housata díky mému hlasu určitě nebudou. Jde jen o proces *vtištění*.

Z obecného hlediska lze ptactvo rozdělit do dvou kategorií: krmivé a nekrmivé.

Oba druhy se vyklubají z vajíčka v hnízdě, ale pak přijde ten velký rozdíl: zatímco krmivá mláďata po vyklubání zůstanou ještě nějaký čas v hnízdě a rodiče je krmí předžvýkanou stravou, ti druzí jsou již po vyklubání velmi dalece vyvinutí. Tato mláďata jsou nekrmivá a do této skupiny se řadí i husy šedé. Ihned po vylíhnutí

* LAGERLÖF, Selma. Podivuhodná cesta Nilse Holgerssona Švédskem. Ilustroval Jiří SOPKO. Praha: Meander, 2005. Modrý slon (Meander). ISBN 80-86283-39-9.

Dobrodružství zlobivého Nilse, kterého skřítkové za trest proměnili v malého palečka a který uteče z domu na hřbetu housera Martina a putuje po Švédsku s hejnem divokých husí. Kniha z let 1906–1907 je klasikou švédské literatury. Její autorka obdržela jako první žena v roce 1909 Nobelovu cenu za literaturu. (pozn. nakl.)

se již dokážou ve světě dobře zorientovat. Avšak i husy šedé jsou v počátečních týdnech chráněny a opatrovány svými rodiči.

Pozoruhodné je, že malá housata jsou velmi nenáročná na volbu rodičů, jako mámu nebo tátu berou jednoduše toho nebo to, co vnímají po vyklubání. Běžně je to samozřejmě husí máma, protože zpravidla sedí na vejcích, po vylíhnutí hlídá hnízdo a stará se o své malé. Již etolog Konrad Lorenz před nějakou dobou objevil, že husy dokážou přijmout za otce i příslušníky jiného druhu, například člověka, nebo dokonce i předměty, jako je třeba fotbalový míč nebo panenka.

Stačí, když se daný předmět nebo osoba huse před a po vylíhnutí vryje do paměti. Proto se tomuto procesu říká *vtiskování*.

U vtisknutí hrají roli nejen zvuky a vzhled, ale také pach. Již před nějakou dobou jsem vedle vajec do líhně položil mnou nošené tričko. Možná by to šlo i se špinavou ponožkou, ale tím jsem je nechtěl zatěžovat ještě před příchodem na svět.

Nepředcítám vejcím jen o Nilsu Holgerssonovi, ale vyprávím jim i jen tak, co mě napadne.

A hlavně vejce učím na dva důležité zvuky, které budou brzy hrát velkou roli. Za prvé na nahrané rachotání vrtule ultralehkého letadla, kterým budu později husy doprovázet na jejich letech. Na to by si měly zvyknout ještě před vylíhnutím. A za druhé, což je možná ještě důležitější, na troubení mé poněkud staromódní houkačky. Zvuk je srovnatelný s houkáním vuvuzely, není sice tak hlasitý, ale je zhruba podobně otravný. Později by měl pro husy značit: Pozor! Pohyb! Honem ke mně! U hus v přírodě rovněž existuje takový zvuk, zní sice jinak, ale husí máma ho také používá,

aby varovala své svěřence před nebezpečím a svolala je k sobě.

Pro housata je svět plný nebezpečí. Z původních čtyř až šesti vajec, které husí máma vysedí, často zbydou jen jedna nebo dvě dospělé husy.

„Ochráním vás před škodnou,“ slibuji vajíčkům. Bez reakce.

Znovu se podívám na ukazatel teploty: přesně 37,6 stupně. Vše v pořádku. Pak se podívám na hodiny a vyděsím se, uběhlo už několik hodin a venku už je dávno tma. Tady ve sklepe to vnímám asi tak jako husy ve skořápce.

Vůbec jsem si také neuvědomil, jaký mám vlastně hlad. Vyskočím, křiknu na vejce „dobrou noc!“ a zhasnu světlo v automatu.

Další den se vejce poprvé stěhují. Sice ještě zůstanou v líhni, ale přesunou se z otočného roštu do spodní části inkubátoru pro líhnutí. Na otočném roštu jsou vejce během prvních týdnů automaticky otáčena. Přístroj vypadá trochu jako malý sušák na prádlo bez noh a s menšími mezerami mezi šňůrami, což jsou v tomto případě tyčky. Automatickým posouváním těchto tyček jsou vajíčka jemně otáčena kolem vlastní osy. Takto krátce před vyklubáním už otáčení není nutné, může být dokonce i škodlivé. Housata jsou již tak velká, že nemají ve vajíčku téměř žádné místo (stav, který těhotným ženám není cizí). Už se jim nedaří se ve žloutku jen tak jednoduše otočit, protože si propíchla vzduchovou bublinu, přítomnou v každém vajíčku. Slouží jim jako zásobárna vzduchu k dýchání, než praskne skořápka.

Otáčení v tomto stádiu je již zbytečné a mohlo by housatům ublížit. Proto se teď vajíčka přesunou do spodní

části inkubátoru. Jedná se o plato s drobnou mřížkou. Vypadá to trochu jako zdobený plech do trouby.

Opatrně беру jedno vajíčko po druhém a zase je ukládám.

Vejde už teď nemusím ochlazovat, i husa ke konci líhnutí opouští hnízdo jen málokdy a na vejcích sedí téměř jako přikovaná.

Důležité je, aby ještě trochu stoupla vlhkost vzduchu, minimálně na 80 procent. Takto vlhké a teplé klima je pak i pod péřovým zadečkem. Povrch vajíčka musí být nyní co nejvíce poddajný, aby housata neuvízla ve skořápce nebo se o ni neporanila.

U nás ve sklepě institutu je žel většinou vyprahlo. Celou dobou s tímto suchem bojuji. V inkubátoru stojí obrovská miska pod květináč, až po okraj naplněná vodou. K ní jsem ještě položil dvě velké mycí houbičky, abych zvětšil plochu na odpařování. Po nějaké době se vlhkost vzduchu našťestí drží kolem 82 procent.

Odeť už se nesmím vajíček dotýkat ani otevírat inkubátor. Vejce jsou odkázána jen sama na sebe. Při klubání jim nemohu pomoci a ani tento proces technicky neurychlím. Můžu je jen pozorovat a vyčkávat, co se stane – zvláštní pocit bezmoci.

Zatímco sedím před vajíčky, nechávám svoje myšlenky volně plynout. Zvířata mě zajímala vždy, ale nikdy jsem nebyl raw veganem a ani nevím, zda by se ke mně hodilo označení *velký milovník zvířat* nebo *blázen do zvířat*.

Čas od času se na vejce zadívám, ale vypadají stejně jako předtím. Neklidně se zvednu ze židle a pak se zase posadím.

Jak to mají ta malá housátka zvládnout? Není na ně skořápka moc tvrdá? A jak vůbec vědí, že se za skořáp-